

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально - науковий інститут бізнесу і менеджменту

Кафедра економіки та маркетингу

БАБЕНКО ГАННА ІГОРІВНА

УДК 338.43: 331.24

АВТОРЕФЕРАТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність 051 – економіка

Освітня програма «Економіка підприємства»

Харків – 2019

Дипломна магістерська робота є рукописом.
Робота виконана в Харківському національному технічному
університеті сільського господарства імені Петра Василенка
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор, **Онегіна Вікторія Михайлівна**,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені
Петра Василенка, завідувач кафедри економіки та маркетингу.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор, **Шиян Дмитро Вікторович**, Харківський
національний економічний університет імені Семена Кузнеця, завідувач
кафедри економіки підприємства та менеджменту

М.С.Пономарьова

Захист відбудеться 16 грудня 2019 р. на засіданні атестаційної комісії у
ХНТУСГ за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Метою бізнесу, господарської діяльності підприємств є одержання прибутку. Від наявності прибутку, його розмірів, очікувань залежать умови відтворення, стимули та можливості підприємства щодо збільшення обсягів виробництва, запровадження інновацій, розвитку.

Прибуток на капітал вважають найважливішою категорією ринкової економіки, яка складна і багатогранна за сутністю та конкретними формами вияву. Тенденції щодо формування фінансово-економічних результатів сільськогосподарських підприємств в Україні засвідчують нестабільність прибутковості виробництва сільськогосподарської продукції у горизонтальному розрізі: у той час, як одні підприємства одержують значні прибутки, інші є збитковими; та у вертикальному (часовому) розрізі - обсяги прибутку та рівень прибутковості (рентабельності) підприємств, галузі в цілому суттєво змінюються за роками.

Питання сутності прибутку, його походження, видів, методичних засад розрахунку, в також шляхів збільшення прибутковості конкретних підприємств, галузей розглядали багато науковців, серед яких і класики економічної науки, і сучасні науковці, зокрема, В Андрійчук, В Базилевич, О Гуторов, Л. Кучер, П. Макаренко, К. Маркс, А. Маршалл, Л. Мельник, В. Онегіна, Ф. Найт, А. Сміт, Й. Шумпетер та інші

Та дослідження цих питань мають бути подовжені для визначення сучасних тенденцій у прибутковості бізнесу. Особливо це питання є важливим для аграрного бізнесу, аграрних підприємств, оскільки аграрне виробництво закладає продовольчу безпеку країни. Дохідність сільськогосподарського виробництва є важливим чинником добробуту сільських сімей, сільської зайнятості.

Метою написання дипломної магістерської роботи є розгляд теоретико-методичних засад прибутковості сільськогосподарського підприємства та визначення шляхів з її підвищення.

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання таких *завдань*:

- ⇒ розкрити теоретичні підходи до сутності, походження та видів прибутку;
- ⇒ визначити методичні основи аналізу прибутковості підприємства;
- ⇒ розглянути обсяги прибутку та рівень прибутковості в сільському господарстві в Україні;
- ⇒ надати організаційно-економічну характеристику підприємства об'єкта дослідження;
- ⇒ провести оцінку ефективності використання трудових та матеріальних ресурсів у конкретному підприємстві;
- ⇒ провести аналіз фінансового стану підприємства;
- ⇒ проаналізувати формування прибутку та прибутковості підприємства, визначити чинники, що на них вплинули у досліджуваному періоді (2016-2018 рр.);

⇒ визначити шляхи збільшення прибутку та підвищення прибутковості підприємства.

Об'єктом дослідження дипломної магістерської роботи є процес формування прибутку у сільськогосподарському підприємстві Харківської області.

Предметом є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень аналізу прибутковості підприємства.

До *джерел інформації* при написанні дипломної магістерської роботи належать: законодавчі та інші нормативні акти України щодо регулювання економічних відносин суб'єктів господарювання; навчальна література, у тому числі підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, лекційний матеріал, наукові монографії, наукові періодичні видання, матеріали науково-практичних конференцій, данні Державної статистичної служби України; річна статистична та фінансова звітність підприємства.

Під час написання дипломної роботи було використано методи логічних операцій (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, наукової абстракції), табличний, балансовий, монографічний, статистичні та інші методи.

Новизна роботи полягає у виявленні тенденцій у формуванні прибутку та чинників прибутковості конкретного сільськогосподарського підприємства та обґрунтуванні шляхів із збільшення прибутку.

Практичне значення дипломної магістерської роботи. Дипломна робота виконувалася на замовлення керівництва сільськогосподарського підприємства Харківської області. Висновки та пропозиції, одержані в процесі дослідження, спрямовані підвищення прибутковості підприємства схвалені керівництвом підприємства.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 90-річчю економічної освіти в ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів» (3-4 жовтня 2019 р., м. Харків); на Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ імені Петра Василенка, «Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів» (3 листопада 2019 р., м. Харків).

За темою магістерської роботи було опубліковано 2 наукові праці.

Структура та обсяг дипломної магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту складає 105 сторінок, вона містить 28 таблиць та 2 рисунки. Список використаних джерел налічує 51 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено новизну та практичне значення одержаних результатів, надано інформацію про апробацію та публікації, структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади формування прибутку та аналізу прибутковості підприємства»** досліджено сутність прибутку в трактуванні науковців, види прибутку, поняття «прибутковість підприємства», класифікації показників прибутковості, методи аналізу прибутковості. Розглянуто тенденції та чинники впливу на формування прибутку сільськогосподарських підприємств в Україні в 2014–2018 рр., рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції.

У другому розділі **«Формування прибутку та прибутковість господарської діяльності підприємства»** визначено спеціалізацію підприємства, динаміку обсягів виробництва та ресурсного забезпечення підприємства; проведено аналіз ефективності використання земельних, трудових та матеріальних ресурсів, фінансового стану підприємства. Окрема увага приділена аналізу прибутку та рентабельності виробництва продукції (у цілому та за видами сільськогосподарської продукції).

У третьому розділі **«Шляхи збільшення прибутку та підвищення прибутковості підприємства»** визначені резерви збільшення прибутку підприємства, запропоновані заходи, що сприятимуть збільшенню прибутку підприємства, зокрема, оптимізація структури виробництва, оновлення основних засобів, скорочення дебіторської заборгованості, адміністративних витрат та витрат на збут, удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття господарських рішень,.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення теоретичних та методичних аспектів аналізу і забезпечення прибутковості сільськогосподарського підприємства та запропоновані шляхи її підвищення у конкретному підприємстві. За результатами дослідження зроблені такі висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. Прибутковість є узагальнюючим індикатором економічної ефективності господарської діяльності підприємства. Прибуток в загальному економічному розумінні це частина вартості, створеної в процесі господарської

діяльності, понад вартість спожитих у виробництві ресурсів і робочої сили. В економічній теорії розрізняють економічний та бухгалтерський прибуток.

У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 3 «Звіт про фінансові результати» визначають прибуток на різних стадіях його формування, а саме: валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності після оподаткування і чистий прибуток.

2. Науковці розглядають прибутковість підприємства і як факт одержання ним прибутку, а також як певний рівень рентабельності виробництва і реалізації продукції, рентабельності операційної та звичайної діяльності, рентабельності власного капіталу та активів. У роботі розглянуто класифікації показників прибутковості за критеріями способу кількісного відображення (абсолютні, відносні); за охопленням видів продукції, за рівнем господарювання; за видами та роллю ресурсів; за вихідними даними; за змістом. За основні показники для аналізу прибутковості сільськогосподарського підприємства були використані: валовий прибуток; операційний прибуток; чистий прибуток, рентабельність виробництва продукції, прибуток на одиницю площі сільськогосподарських угідь (посівів), норма прибутку, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів.

3. Проведений аналіз статистичних даних за 2014–2018 рр. засвідчив, що у досліджуваному періоді більше 80% сільськогосподарських підприємств в Україні були прибутковими. Найбільшу масу прибутку та найвищий рівень рентабельності діяльності сільськогосподарські підприємства одержали у 2015 році. Після 2015 року рівень прибутковості сільськогосподарських підприємств зменшився, зокрема, рентабельність операційної діяльності зменшилася з 43% у 2015 році до 18,5% у 2018 році. У досліджуваному періоді найвищий рівень рентабельності виробництва серед видів сільськогосподарської продукції був насіння олійних культур (від 80,5% до 32,5%), овочів відкритого ґрунту (47,5%–15,6%), зернових (24,7%–43,1%). Найнижчий рівень рентабельності був у виробництві м'яса овець та кіз, м'яса ВРХ.

4. Утворення прибутку та прибутковість підприємства знаходяться під впливом таких основних чинників, як ціни на продукцію, обсяги виробництва і реалізації продукції, ціни на ресурси, продуктивність використання ресурсів, швидкість обороту капіталу та інші. В Україні в досліджуваному періоді спостерігалось зростання цін на продукцію сільського господарства. На зернові та насіння олійних культур ціни за п'ять років (2014-2018 рр.) підвищилися в 2,3-2,4 рази. Проблема диспаритету цін у досліджуваному періоді не набула загострення: індекс паритету становив 0,96, що означає незначне відставання цін на сільськогосподарську продукцію від цін на матеріально-технічні ресурси промислового походження.

5. Процеси формування прибутку досліджувалися на основі підприємства, яке здійснює свою діяльність з виробництва сільськогосподарської продукції та спеціалізується на виробництві зернових, технічних культур, також у структурі виробництва підприємства є продукція

тваринництва (молоко, м'ясо ВРХ). У 2018 році продукція рослинництва займала у структурі товарної продукції 84,2%, тваринництва – 15,0%. Коефіцієнт спеціалізації дорівнював 3,04, що свідчить про середній рівень спеціалізації підприємства.

6. У 2018 році порівняно з 2016 роком підприємство погіршило результати господарської діяльності: зменшився обсяг виробництва, що засвідчило зменшення валової продукції у постійних цінах на 9,1%. Але чистий дохід від реалізації продукції внаслідок підвищення цін на сільськогосподарську продукцію зріс на 8,5%, чистий прибуток склав 17,6 млн. грн., у 2017 році підприємство мало збиток 5,3 млн. грн.

Валова продукція (у поточних цінах) в 2018 році у порівнянні з 2016 роком збільшилася на 7,9%. Чисельність працівників у 2018 році у порівнянні з 2016 роком збільшилась на 29 осіб і становила 138 осіб. Середньорічна вартість необоротних активів у 2018 році збільшилася на 8,4 % порівняно з 2016 роком. Середньорічна вартість оборотних активів збільшилась на 12,4%.

7. Валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь у 2018 році підприємство одержало у постійних цінах 863,4 тис. грн. , що на 9,0% менше, ніж у 2016 році. У поточних цінах обсяг валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь збільшився на 8,1% порівняно з цим показником у 2016 році, на одного середньооблікового працівника валової продукції у поточних цінах у 2018 році порівняно з 2016 роком було одержано менше майже на 25%. Норма прибутку зменшилася з 22,9% у 2016 році до 12,3% у 2018 році.

8. Урожайність зернових культур у 2018 р. у порівнянні з 2016 р. зменшилась на 4,9% і склала 54,6 ц/га., урожайність соняшнику також зменшилась на 4,1% і склала 30,2 ц/га. Підприємство скоротило посіви цієї виснажливої ґрунти культури.

Продуктивність праці у 2018 році зменшилася порівняно з її рівнем у 2016 році та дорівнювала 306,7 тис. грн. (у постійних цінах 2010 р.) на одного працівника, що було дещо нижче, ніж в середньому в українських сільськогосподарських підприємствах, де продуктивність праці становила 313,6 тис. грн. в постійних цінах на одного працівника. Рівень середньомісячної оплати праці в підприємстві був вищим за середню заробітну плату в сільському господарстві в Україні (8 454 грн. проти 7 166 грн.).

9. Залишкова вартість основних засобів підприємства на кінець 2018 року дорівнювала 6,6 млн. грн., коефіцієнт зносу основних засобів підприємства становив 76,4%, а коефіцієнт придатності – 23,6%. Це означає, що основні засоби підприємства дуже зношені. Фондовіддача у 2018 році зменшилася на 1,2%.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився незначно у 2018 р. порівняно з 2016 роком з 0,88 до 0,84. На 4% зросла тривалість одного обороту оборотних активів. Матеріаловіддача збільшилася, матеріаломісткість, відповідно, зменшилася.

Аналіз фінансової звітності підприємства засвідчив збільшення доходів від реалізації продукції на 8,5%, але собівартість реалізованої продукції зросла на 8,1%. Ці фактори спричинили збільшення валового прибутку на 11,4%, який склав у 2018 році 15,3 млн. грн. Відбулося збільшення адміністративних витрат на 77% та витрат на збут у 3 рази. На 16,4% зменшилися інші операційні витрати. Після збиткової операційної діяльності в 2017 році (збитки склали 2,5 млн. грн.) у 2018 році підприємство одержало прибуток від операційної діяльності 17,6 млн. грн., але обсяг чистого прибутку у 2018 році є меншим за його обсяг у 2016 році майже на 40%.

Значення рентабельності реалізованої продукції (за витратами) дорівнювало 1,8% та було на 6,6 відсоткових пунктів менше, ніж у 2016 році, рентабельності активів у 2018 році дорівнювала 12,3%, власного капіталу – 15,0%. Такі значення рентабельності активів та власного капіталу є меншими за їх рівень у 2016 році. Проведені розрахунки рентабельності виробництва продукції підприємства та використання його капіталу дають підстави для висновку, що підприємство мало б одержувати більший прибуток від реалізації продукції за рахунок: збільшення обсягів виробництва; удосконалення структури виробництва; скорочення адміністративних витрат та витрат на збут, які у 2018 році непропорційно зросли.

10. Виробництво зернових (озима пшениця, кукурудза на зерно), соняшнику було у 2018 році рентабельними, у той же час виробництво сої та продукції тваринництва було збитковим. Хоча виробництва молока було прибутковим у підприємстві, але вирощування ВРХ було збитковим, що зумовило збитковість тваринництва у цілому.

11. Основними резервами збільшення прибутку для підприємства виділено три групи: ресурсні, технологічні, організаційно-економічні. Для підвищення прибутковості підприємства визначені такі заходи: оптимізація посівних площ; застосування методів прогнозування та аналізу для вибору прибуткових сільськогосподарських культур з урахуванням кон'юнктури світового та внутрішнього ринків; оновлення основних засобів підприємства; скорочення дебіторської заборгованості; скорочення інших операційних витрат, оптимізація адміністративних витрат та витрат на збут.

12. Для прийняття обґрунтованих рішень на основі сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення запропоновано фахівцям підприємства використовувати ресурси Глобальної інформаційної системи раннього попередження про стан продуктів харчування та сільського господарства (GIEWS), бази даних роздрібних та гуртових цін в 93 країнах для 85 продовольчих продуктів, що торгуються у світі, (GIEWS EPMA TOOL), інформаційну систему сільськогосподарського ринку (AMIS), інформаційні портали FAO та ОЕСР.

На основі рішення оптимізаційної задачі була визначена проектна структура посівних площ для підприємства. Якщо у 2018 році від основних сільськогосподарських культур підприємство одержало 16,9 млн. грн. прибутку, то за рахунок зміни структури посівних площ підприємство могло б одержати 20,3 млн. грн. прибутку, тобто на 3,4 млн. грн. більше.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Бабенко Г.І. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва в Україні та інвестування. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю екон. освіти в ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 3-4 жовтня 2019 р. У 2 ч. Ч. 1 / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2019. 268 с. С. 16-18.
2. Бабенко Г.І. Прибуток підприємства як джерело фінансового забезпечення його інноваційного розвитку. *Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 20-річчю з дня заснування кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ імені Петра Василенка, 05 листопада 2019 р. У 2 ч. / редкол.: Т.Г. Маренич [та ін.]; Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка Харків: Стильна типографія, 2019. Ч. 2. С. 6-8.

АНОТАЦІЯ

Бабенко Г.І. Аналіз прибутковості підприємства

Дипломна (магістерська) робота за спеціальність 051 – економіка. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка. Харків, 2019.

У роботі розглянуті теоретико-методичні основи формування прибутку підприємства та аналізу його прибутковості. Визначені тенденції щодо обсягу прибутку, рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, рентабельності діяльності підприємств у сільському господарстві в Україні. Проаналізована господарська діяльність конкретного сільськогосподарського підприємства, визначена динаміка ефективності використання його земельних, трудових та матеріальних ресурсів, прибутковості виробництва продукції. Визначені резерви збільшення прибутковості сільськогосподарського підприємства та запропоновані заходи із збільшення його прибутку на основі удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття господарських рішень, оптимізації структури посівів.

Ключові слова: прибуток, прибутковість, ефективність, сільськогосподарське підприємство.

ANNOTATION

Babenko H.I. Analysis of profitability of enterprise.

Master's Thesis in specialty 051 - Economics. Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2019.

The theoretical and methodological bases of profit formation of the enterprise and the analysis of its profitability are considered in the Master's Thesis. Trends of volume of profit, profitability of agricultural production, profitability of agricultural enterprises in Ukraine have been determined. The economic activity of an agricultural enterprise has been analyzed, the dynamics of the efficiency of the use of land, labor and material resources, profitability of production are determined. Reserves of increase of profitability of agricultural enterprise are defined and measures for increase of its profit are proposed. These measures include the improvement of information and analytical support of economic decisions making, optimization of crop structure.

Keywords: profit, profitability, efficiency, agricultural enterprise.